

Všechno, co jste kdy chtěli vědět o BWTu*
(*ale báli jste se zeptat)

Francesco DOLCE

Janov nad Nisou, 31 května 2025

Slunce, seno, konjugáty

nose – seno

Slunce, seno, konjugáty

nose – seno

duha – hadu

Slunce, seno, konjugáty

nose – seno

duha – hadu

Karle – lekar

Slunce, seno, konjugáty

nose – seno

duha – hadu

Karle – lekar

Dvě slova uv a vu jsou *sdužená*.

$$[w] = \{w' = uv \mid w = vu\}$$

Lásky jedné transformace

Burrowsova-Wheelerova transformace

Nechť $\mathcal{A} = \{a_1 < a_2 < \dots < a_d\}$ a $w \in \mathcal{A}^*$.

b a n a n a

Lásky jedné transformace

Burrowsova-Wheelerova transformace

Nechť $\mathcal{A} = \{a_1 < a_2 < \dots < a_d\}$ a $w \in \mathcal{A}^*$.

```
b a n a n a
  a n a n a b
    n a n a b a
      a n a b a n
        n a b a n a
          a b a n a n
```

Lásky jedné transformace

Burrowsova-Wheelerova transformace

Nechť $\mathcal{A} = \{a_1 < a_2 < \dots < a_d\}$ a $w \in \mathcal{A}^*$.

a	b	a	n	a	n
a	n	a	b	a	n
a	n	a	n	a	b
b	a	n	a	n	a
n	a	b	a	n	a
n	a	n	a	b	a

Lásky jedné transformace

Burrowsova-Wheelerova transformace

Nechť $\mathcal{A} = \{a_1 < a_2 < \dots < a_d\}$ a $w \in \mathcal{A}^*$.

a	b	a	n	a	n
a	n	a	b	a	n
a	n	a	n	a	b
b	a	n	a	n	a
n	a	b	a	n	a
n	a	n	a	b	a

$\text{BWT}_{\mathcal{A}}(\text{banana}) = \text{nbbaaa}$

Lásky jedné transformace

Burrowsova-Wheelerova transformace

Nechť $\mathcal{A} = \{a_1 < a_2 < \dots < a_d\}$ a $w \in \mathcal{A}^*$.

a_1	b	a	n	a	n_1
a_2	n	a	b	a	n_2
a_3	n	a	n	a	b_1
b_1	a	n	a	n	a_1
n_1	a	b	a	n	a_2
n_2	a	n	a	b	a_3

$$\text{BWT}_{\mathcal{A}}(\text{banana}) = \text{nnbaaa}$$

Tvrzení

Výskyty stejného písmene se objevují ve stejném pořadí v prvním a posledním sloupci.

Lásky jedné transformace

Burrowsova-Wheelerova transformace

Nechť $\mathcal{A} = \{a_1 < a_2 < \dots < a_d\}$ a $w \in \mathcal{A}^*$.

n
n
b
a
a
a

$\text{BWT}_{\mathcal{A}}(\text{banana}) = \text{nbaaa}$

$\text{BWT}_{\mathcal{A}}^{-1}(\text{nbaaa}) = ?$

Lásky jedné transformace

Burrowsova-Wheelerova transformace

Nechť $\mathcal{A} = \{a_1 < a_2 < \dots < a_d\}$ a $w \in \mathcal{A}^*$.

a	n
a	n
a	b
b	a
n	a
n	a

$\text{BWT}_{\mathcal{A}}(\text{banana}) = \text{nbaaa}$

$\text{BWT}_{\mathcal{A}}^{-1}(\text{nbaaa}) = ?$

Lásky jedné transformace

Burrowsova-Wheelerova transformace

Nechť $\mathcal{A} = \{a_1 < a_2 < \dots < a_d\}$ a $w \in \mathcal{A}^*$.

a		n
a		n
a		b
b		a
n	a	a
n		a

$\text{BWT}_{\mathcal{A}}(\text{banana}) = \text{nbaaa}$

$\text{BWT}_{\mathcal{A}}^{-1}(\text{nbaaa}) = ?$

Lásky jedné transformace

Burrowsova-Wheelerova transformace

Nechť $\mathcal{A} = \{a_1 < a_2 < \dots < a_d\}$ a $w \in \mathcal{A}^*$.

a		n
a		n
a		b
b		a
n	a	a
n	a	a

$\text{BWT}_{\mathcal{A}}(\text{banana}) = \text{nbaaa}$

$\text{BWT}_{\mathcal{A}}^{-1}(\text{nbaaa}) = ?$

Lásky jedné transformace

Burrowsova-Wheelerova transformace

Nechť $\mathcal{A} = \{a_1 < a_2 < \dots < a_d\}$ a $w \in \mathcal{A}^*$.

a		n
a		n
a		b
b	a	a
n	a	a
n	a	a

$\text{BWT}_{\mathcal{A}}(\text{banana}) = \text{nbaaa}$

$\text{BWT}_{\mathcal{A}}^{-1}(\text{nbaaa}) = ?$

Lásky jedné transformace

Burrowsova-Wheelerova transformace

Nechť $\mathcal{A} = \{a_1 < a_2 < \dots < a_d\}$ a $w \in \mathcal{A}^*$.

a	b	n
a		n
a		b
b	a	a
n	a	a
n	a	a

$\text{BWT}_{\mathcal{A}}(\text{banana}) = \text{nbaaa}$

$\text{BWT}_{\mathcal{A}}^{-1}(\text{nbaaa}) = ?$

Lásky jedné transformace

Burrowsova-Wheelerova transformace

Nechť $\mathcal{A} = \{a_1 < a_2 < \dots < a_d\}$ a $w \in \mathcal{A}^*$.

a	b	n
a	n	n
a		b
b	a	a
n	a	a
n	a	a

$\text{BWT}_{\mathcal{A}}(\text{banana}) = \text{nbaaa}$

$\text{BWT}_{\mathcal{A}}^{-1}(\text{nbaaa}) = ?$

Lásky jedné transformace

Burrowsova-Wheelerova transformace

Nechť $\mathcal{A} = \{a_1 < a_2 < \dots < a_d\}$ a $w \in \mathcal{A}^*$.

a	b	n
a	n	n
a	n	b
b	a	a
n	a	a
n	a	a

$\text{BWT}_{\mathcal{A}}(\text{banana}) = \text{nbaaa}$

$\text{BWT}_{\mathcal{A}}^{-1}(\text{nbaaa}) = ?$

Lásky jedné transformace

Burrowsova-Wheelerova transformace

Nechť $\mathcal{A} = \{a_1 < a_2 < \dots < a_d\}$ a $w \in \mathcal{A}^*$.

a	b	a	n	a	n
a	n	a	b	a	n
a	n	a	n	a	b
b	a	n	a	n	a
n	a	b	a	n	a
n	a	n	a	b	a

$\text{BWT}_{\mathcal{A}}(\text{banana}) = \text{nbaaa}$

$\text{BWT}_{\mathcal{A}}^{-1}(\text{nbaaa}) = ?$

Lásky jedné transformace

Burrowsova-Wheelerova transformace

Nechť $\mathcal{A} = \{a_1 < a_2 < \dots < a_d\}$ a $w \in \mathcal{A}^*$.

a	b	a	n	a	n
a	n	a	b	a	n
a	n	a	n	a	b
b	a	n	a	n	a
n	a	b	a	n	a
n	a	n	a	b	a

$$\text{BWT}_{\mathcal{A}}(\text{banana}) = \text{nbaaa}$$

$$\text{BWT}_{\mathcal{A}}^{-1}(\text{nbaaa}) = [\text{banana}]$$

Lásky jedné transformace

Burrowsova-Wheelerova transformace

Nechť $\mathcal{A} = \{a_1 < a_2 < \dots < a_d\}$ a $w \in \mathcal{A}^*$.

a	b	a	n	a	n
a	n	a	b	a	n
a	n	a	n	a	b
b	a	n	a	n	a
n	a	b	a	n	a
n	a	n	a	b	a

$$\text{BWT}_{\mathcal{A}}(\text{banana}) = \text{nbbaaa}$$

$$\text{BWT}_{\mathcal{A}}^{-1}(\text{nbbaaa}) = [\text{banana}] = [\text{abanan}]$$

Pro hrst dolarů

Nechť $\$$ je takový, že $a < \$$ pro každé $a \in \mathcal{A}$.

a	n	a	n	a	$\$$	b
a	n	a	$\$$	b	a	n
a	$\$$	b	a	n	a	n
b	a	n	a	n	a	$\$$
n	a	n	a	$\$$	b	a
n	a	$\$$	b	a	n	a
$\$$	b	a	n	a	n	a

$$\text{BWT}_{\mathcal{A}}(\text{banana}\$) = \text{bnn}\$\text{aaa}$$

Ostře sledované BWT

Tvrzení

$[u] = [v]$ tehdy a jen tehdy, když $\text{BWT}_{\mathcal{A}}(u) = \text{BWT}_{\mathcal{A}}(v)$

Ostře sledované BWT

Tvrzení

$[u] = [v]$ tehdy a jen tehdy, když $\text{BWT}_{\mathcal{A}}(u) = \text{BWT}_{\mathcal{A}}(v)$

Tvrzení

$[w] = [u^p]$ tehdy a jen tehdy, když $\text{BWT}_{\mathcal{A}}(u) = b_1 \cdots b_n$ a $\text{BWT}_{\mathcal{A}}(w) = b_1^p \cdots b_n^p$.

$\text{BWT}_{\mathcal{A}}(\text{bon}) = \text{nob}$ $\text{BWT}_{\mathcal{A}}(\text{bonbon}) = \text{nnoobb}$

Ostře sledované BWT

Tvrzení

$[u] = [v]$ tehdy a jen tehdy, když $\text{BWT}_{\mathcal{A}}(u) = \text{BWT}_{\mathcal{A}}(v)$

Tvrzení

$[w] = [u^p]$ tehdy a jen tehdy, když $\text{BWT}_{\mathcal{A}}(u) = b_1 \cdots b_n$ a $\text{BWT}_{\mathcal{A}}(w) = b_1^p \cdots b_n^p$.

$$\text{BWT}_{\mathcal{A}}(\text{bon}) = \text{nob} \quad \text{BWT}_{\mathcal{A}}(\text{bonbon}) = \text{nnoobb}$$

Tvrzení

$\text{BWT}_{\mathcal{A}}(\cdot)$ je prostým zobrazení z množiny *Lyndonových slov* do $\mathcal{A}^*$.

Lyndonádový Joe

Slovo w je *Lyndonovo*, pokud je *primitivní* a nejmenší v $[w]$.

Definice [Lyndon (1954), Ширшов (1953)]

$w \in \mathcal{A}^+$ je *Lyndonovo slovo* (or *правильное слово*), pokud pro každé $p, s \in \mathcal{A}^+$ tak, že $w = ps$, je splněna jedna z následujících tří ekvivalentních podmínek:

1. $w < sp$,
2. $w < s$,
3. $p < s$.

Příklad

✓ a, b, ab, aab, aabab, ananas

✗ abab, ba, banana, kolaloka

S tebou mě baví věta

Věta [Chen-Fox-Lyndon (1958)]

Každé slovo w lze jednoznačně zapsat jako

$$w = l_1 l_2 \cdots l_m$$

tak, že každé l_i je Lyndonovo a $l_1 \geq l_2 \geq \cdots \geq l_m$.

$$\text{banana} = b \cdot a^n \cdot a^n \cdot a$$

$$\text{ananas} = \text{ananas}$$

Návrat do BWT

$$\text{BWT}_{\mathcal{A}}^{-1}(\text{babbaaa}) = ?$$

Návrat do BWT

$BWT_{\mathcal{A}}^{-1}(\text{babbaaa}) = ?$

b
a
b
b
a
a
a

Návrat do BWT

$BWT_{\mathcal{A}}^{-1}(\text{babbaaa}) = ?$

a
a
a
a
b
b
b

b
a
b
b
a
a
a

Návrat do BWT

$$\text{BWT}_{\mathcal{A}}^{-1}(\text{babbaaa}) = ?$$

a₁

a₂

a₃

a₄

b₁

b₂

b₃

b₁

a₁

b₂

b₃

a₂

a₃

a₄

Návrat do BWT

$$\text{BWT}_{\mathcal{A}}^{-1}(\text{babbaaa}) = ?$$

a ₁	a ₂	b ₁
a ₂		a ₁
a ₃		b ₂
a ₄		b ₃
b ₁		a ₂
b ₂		a ₃
b ₃		a ₄

Návrat do BWT

$$\text{BWT}_{\mathcal{A}}^{-1}(\text{babbaaa}) = ?$$

a ₁	a ₂	b ₁
a ₂	b ₁	a ₁
a ₃		b ₂
a ₄		b ₃
b ₁		a ₂
b ₂		a ₃
b ₃		a ₄

Návrat do BWT

$$\text{BWT}_{\mathcal{A}}^{-1}(\text{babbaaa}) = ?$$

a ₁	a ₂	b ₁
a ₂	b ₁	a ₁
a ₃	b ₂	b ₂
a ₄		b ₃
b ₁		a ₂
b ₂		a ₃
b ₃		a ₄

Návrat do BWT

$$\text{BWT}_{\mathcal{A}}^{-1}(\text{babbaaa}) = ?$$

a ₁	a ₂	b ₁
a ₂	b ₁	a ₁
a ₃	b ₂	b ₂
a ₄	b ₃	b ₃
b ₁	a ₁	a ₂
b ₂	a ₃	a ₃
b ₃	a ₄	a ₄

Návrat do BWT

$$\text{BWT}_{\mathcal{A}}^{-1}(\text{babbaaa}) = ?$$

a ₁	a ₂	b ₁	b ₁
a ₂	b ₁		a ₁
a ₃	b ₂		b ₂
a ₄	b ₃		b ₃
b ₁	a ₁		a ₂
b ₂	a ₃		a ₃
b ₃	a ₄		a ₄

Návrat do BWT

$$\text{BWT}_{\mathcal{A}}^{-1}(\text{babbaaa}) = ?$$

a ₁	a ₂	b ₁	b ₁
a ₂	b ₁		a ₁
a ₃	b ₂		b ₂
a ₄	b ₃		b ₃
b ₁	a ₁		a ₂
b ₂	a ₃		a ₃
b ₃	a ₄		a ₄

Návrat do BWT

$$\text{BWT}_{\mathcal{A}}^{-1}(\text{babbaaa}) = ?$$

a ₁	a ₂	b ₁	b ₁
a ₂	b ₁		a ₁
a ₃	b ₂		b ₂
a ₄	b ₃		b ₃
b ₁	a ₁		a ₂
b ₂	a ₃		a ₃
b ₃	a ₄		a ₄

Ne každé slovo má inverzní BWT!

Tři transformace pro Popelku

BWT, eBWT, bBWT

Nechť W je multimnožina $\{aab, ab, ab\}$ Lyndonových slov nad $\{a <_{\omega} b\}$.

a	a	b	a	a	b	...
a	b	a	a	b	a	...
a	b	a	b	a	b	...
a	b	a	b	a	b	...
b	a	a	b	a	a	...
b	a	b	a	b	a	...
b	a	b	a	b	a	...

Tři transformace pro Popelku

BWT, eBWT, bBWT

Nechť W je multimnožina $\{aab, ab, ab\}$ Lyndonových slov nad $\{a <_{\omega} b\}$.

a	a	b	a	a	b	...
a	b	a	a	b	a	...
a	b	a	b	a	b	...
a	b	a	b	a	b	...
b	a	a	b	a	a	...
b	a	b	a	b	a	...
b	a	b	a	b	a	...

$eBWT_{\mathcal{A}}(W) = \mathbf{babbaaa}$

Tři transformace pro Popelku

BWT, eBWT, bBWT

Nechť W je multimnožina $\{aab, ab, ab\}$ Lyndonových slov nad $\{a <_w b\}$.

a	a	b	a	a	b	...
a	b	a	a	b	a	...
a	b	a	b	a	b	...
a	b	a	b	a	b	...
b	a	a	b	a	a	...
b	a	b	a	b	a	...
b	a	b	a	b	a	...

$eBWT_{\mathcal{A}}(W) = \mathbf{babbaaa}$

Věta [Mantaci, Restivo, Rosone, Sciortino (2007)]

$eBWT_{\mathcal{A}}(\cdot)$ je bijekce mezi množinou multimnožin Lyndonových slov a $\mathcal{A}^*$.

Tři transformace pro Popelku

BWT, eBWT, bBWT

Tvrzení [Mantaci, Restivo, Rosone, Sciortino (2007)]

Nechť W je multimnožina primitivních slov.

Pro každé $w \in W$ je $BWT_{\mathcal{A}}(w)$ podposloupností $eBWT_{\mathcal{A}}(W)$.

$$BWT_{\mathcal{A}}(\mathbf{aab}) = \mathbf{baa}$$

$$eBWT_{\mathcal{A}}(\{\mathbf{aab}, \mathbf{ab}, \mathbf{ab}\}) = \mathbf{babbaaa}$$

Tři transformace pro Popelku

BWT, eBWT, bBWT

Definice [Gil, Scott (2012)]

Bijektivní BWT slova w je

$$\text{bBWT}_{\mathcal{A}}(w) = \text{eBWT}_{\mathcal{A}}(\mathcal{L}(w)),$$

kde $\mathcal{L}(w)$ je multimnožina Lyndonových slov Lyndonovy faktorizace w .

Tři transformace pro Popelku

BWT, eBWT, bBWT

Definice [Gil, Scott (2012)]

Bijektivní BWT slova w je

$$\text{bBWT}_{\mathcal{A}}(w) = \text{eBWT}_{\mathcal{A}}(\mathcal{L}(w)),$$

kde $\mathcal{L}(w)$ je multimnožina Lyndonových slov Lyndonovy faktorizace w .

$$\mathcal{L}(\text{banana}) = \{\text{b}, \text{an}, \text{an}, \text{a}\}$$

Tři transformace pro Popelku

BWT, eBWT, bBWT

Definice [Gil, Scott (2012)]

Bijektivní BWT slova w je

$$\text{bBWT}_{\mathcal{A}}(w) = \text{eBWT}_{\mathcal{A}}(\mathcal{L}(w)),$$

kde $\mathcal{L}(w)$ je multimnožina Lyndonových slov Lyndonovy faktorizace w .

$$\mathcal{L}(\text{banana}) = \{\text{b}, \text{an}, \text{an}, \text{a}\}$$

a	a	a	a	...
a	n	a	n	...
a	n	a	n	...
b	b	b	b	...
n	a	n	a	...
n	a	n	a	...

Tři transformace pro Popelku

BWT, eBWT, bBWT

Definice [Gil, Scott (2012)]

Bijektivní BWT slova w je

$$\text{bBWT}_{\mathcal{A}}(w) = \text{eBWT}_{\mathcal{A}}(\mathcal{L}(w)),$$

kde $\mathcal{L}(w)$ je multimnožina Lyndonových slov Lyndonovy faktorizace w .

$$\mathcal{L}(\text{banana}) = \{\text{b}, \text{an}, \text{an}, \text{a}\}$$

a	a	a	a	...
a	n	a	n	...
a	n	a	n	...
b	b	b	b	...
n	a	n	a	...
n	a	n	a	...

$$\text{bBWT}_{\mathcal{A}}(\text{banana}) = \text{eBWT}_{\mathcal{A}}(\{\text{b}, \text{an}, \text{an}, \text{a}\}) = \text{annbaa}$$

Tři transformace pro Popelku

BWT, eBWT, bBWT

Definice [Gil, Scott (2012)]

Bijektivní BWT slova w je

$$\text{bBWT}_{\mathcal{A}}(w) = \text{eBWT}_{\mathcal{A}}(\mathcal{L}(w)),$$

kde $\mathcal{L}(w)$ je multimnožina Lyndonových slov Lyndonovy faktorizace w .

$$\mathcal{L}(\text{banana}) = \{\text{b}, \text{an}, \text{an}, \text{a}\}$$

a	a	a	a	...
a	n	a	n	...
a	n	a	n	...
b	b	b	b	...
n	a	n	a	...
n	a	n	a	...

$$\text{bBWT}_{\mathcal{A}}(\text{banana}) = \text{eBWT}_{\mathcal{A}}(\{\text{b}, \text{an}, \text{an}, \text{a}\}) = \text{annbaa} \neq \text{nnbaaa} = \text{BWT}_{\mathcal{A}}(\text{banana})$$

Tři transformace pro Popelku

BWT, eBWT, bBWT

Tvrzení [Gil, Scott (2012)]

$\text{bBWT}_{\mathcal{A}}(\cdot)$ je bijekce na $\mathcal{A}^*$.

Tři transformace pro Popelku

BWT , $eBWT$, $bBWT$

Tvrzení [Gil, Scott (2012)]

$bBWT_{\mathcal{A}}(\cdot)$ je bijekce na $\mathcal{A}^*$.

Tvrzení [Biagi, Cenzato, Lipták, Romana (2025)]

$bBWT_{\mathcal{A}}(w) = BWT_{\mathcal{A}}(w)$ **tehdy a jen tehdy, když** w je mocnina Lyndonova slova.

Shlukují se, má panenko

Slovo $w \in \mathcal{A}^*$ je π -*shlukové* pro $\mathcal{A}$, pokud $\text{BWT}_{\mathcal{A}}(w) = a_{\pi(1)}^{k_1} \cdots a_{\pi(d)}^{k_d}$, kde $k_i = |w|_{a_{\pi(i)}}$.

Shlukují se, má panenka

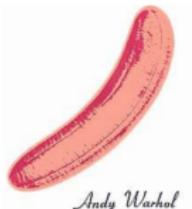
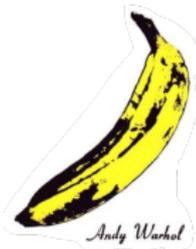
Slovo $w \in \mathcal{A}^*$ je π -shlukové pro $\mathcal{A}$, pokud $\text{BWT}_{\mathcal{A}}(w) = a_{\pi(1)}^{k_1} \cdots a_{\pi(d)}^{k_d}$, kde $k_i = |w|_{a_{\pi(i)}}$.
 w je *dokonale shlukové*, pokud π je symetrická permutace: $\pi(i) = d - i + 1$.

Shlukují se, má panenka

Slovo $w \in \mathcal{A}^*$ je π -shlukové pro $\mathcal{A}$, pokud $\text{BWT}_{\mathcal{A}}(w) = a_{\pi(1)}^{k_1} \cdots a_{\pi(d)}^{k_d}$, kde $k_i = |w|_{a_{\pi(i)}}$.
 w je *dokonale shlukové*, pokud π je symetrická permutace: $\pi(i) = d - i + 1$.

$$\mathcal{A} = \{a < b < n\}, \quad \mathcal{A}' = \{a < n < b\}, \quad \mathcal{A}'' = \{n < a < b\}$$

$$\begin{array}{lll} \text{BWT}_{\mathcal{A}}(\text{banana}) = \mathbf{nb}aaa, & \text{BWT}_{\mathcal{A}'}(\text{banana}) = \mathbf{bn}aaa, & \text{BWT}_{\mathcal{A}''}(\text{banana}) = \mathbf{aabnna} \\ \pi = (n \ b \ a) & \pi' = (b \ n \ a) & \text{ne shlukové} \end{array}$$

Vesničko má shlukovací

Tvrzení

$w = u^p \in \mathcal{A}^*$ je π -shlukové pro $\mathcal{A}$ **tehdy a jen tehdy, když** u je π -shlukové pro $\mathcal{A}$.

Vesničko má shlukovací

Tvrzení

$w = u^p \in \mathcal{A}^*$ je π -shlukové pro $\mathcal{A}$ **tehdy a jen tehdy, když** u je π -shlukové pro $\mathcal{A}$.

Věta [Mantaci, Restivo, Sciortino (2003)]

Nad binární abecedou jsou (dokonale) shluková slova přesně mocniny *Christoffelových slov* (tj. *konečných standardních Sturmových slov*) a slov s nimi sdružených.

Vesničko má shlukovací

Tvrzení

$w = u^p \in \mathcal{A}^*$ je π -shlukové pro $\mathcal{A}$ **tehdy a jen tehdy, když** u je π -shlukové pro $\mathcal{A}$.

Věta [Mantaci, Restivo, Sciortino (2003)]

Nad binární abecedou jsou (dokonale) shluková slova přesně mocniny *Christoffelových slov* (tj. *konečných standardních Sturmových slov*) a slov s nimi sdružených.

A nad většími abecedami?

Vrchní, palindromy!

Věta [Lapointe, Reutenauer (2024)]

Nechť $w \in \mathcal{A}^*$ je primitivní slovo. Následující jsou ekvivalentní:

- w je Lyndonovo dokonale shlukové
- $$\begin{cases} w = a_1 p_1 a_2 p_2 \cdots p_{k-1} a_k, & p_i = \tilde{p}_i \quad (\text{speciální faktorizace}) \\ w = q_1 q_2, & q_j = \tilde{q}_j \end{cases}$$
- $$\begin{cases} w = a_1 p_1 a_2 p_2 \cdots p_{k-1} a_k \\ [w] = [a_k p_{k-1} \cdots a_2 p_1 a_1] \end{cases}$$

$$\text{BWT}_{\mathcal{A}}(\text{ananas}) = n^2 s^1 a^3$$

$$\begin{aligned} & a \cdot \varepsilon \cdot n \cdot \text{ana} \cdot s \\ & \text{anana} \cdot s \end{aligned}$$

$$[a n \text{ ana } s] = [s \text{ ana } n a]$$

Až přijde IET

a b a n a n
a n a b a n
a n a n a b
b a n a n a
n a b a n a
n a n a b a

a a a b n n
n n b a a a

Až přijde IET

a b a n a n
a n a b a n
a n a n a b
b a n a n a
n a b a n a
n a n a b a

a a a b n n
n n b a a a

Věta [Ferenczi, Zamboni (2013)]

Nechť $w \in \mathcal{A}^*$ je primitivní slovo a $\text{Kard}(\mathcal{A}) = d$. Následující jsou ekvivalentní:

1. w je π -shlukové;
2. ww se vyskytuje v trajektorii minimálního d -DIET s permutací π ;
3. ww se vyskytuje v trajektorii d -DIET s permutací π ;
4. ww se vyskytuje v trajektorii d -IET s permutací π .

Stay tuned for the next talk!

Děkuji vám za pozornost

